

Sudska praksa

Datum prijema rada:
8. jun 2014.

Datum prihvatanja rada:
23. jun 2014.

Dr

**Slobodan
Stanišić**

*advokat i vanredni profesor,
Fakultet pravnih nauka,
Panevropski univerzitet
"Apeiron", Banja Luka*

Građansko - materijalno pravo

KAMATE U SUDSKOJ PRAKSI

NAČELNI STAVOVI

A. Zatezne kamate na naknadu nenovčane materijalne štete

Zatezna kamata na naknadu nenovčane materijalne štete dosuđena u novcu prema cenama u vreme presuđenja, teče od dana donošenja prvostepene presude kojom je visina naknade određena.

Ako je oštećeni sam otklonio štetu pre donošenja sudske odluke, zatezna kamata teče od dana kad je šteta otklonjena, odnosno kad su učinjeni troškovi radi otklanjanja štete.

U Zakonu oobligacionim odnosima, bar kada je reč o zateznim kamata kod naknade nenovčane štete, gotovo ništa nije propisano o njenoj dospelosti za naplatu. Ni pravna pravila imovinskog prava nisu davala određena konkretna rešenja o tome kada nastaje obaveza odgovornog lica na plaćanje zatezne kamate. Ona su, u stvari, polazila od toga da obaveza plaćanja nastaje stavljanjem dužnika u docnju, a stavljanje u docnju povezivano je sa voljom poverioca da zahteva ispunjenje obaveze pozivanjem na plaćanje (opomenom) ili podnošenjem tužbe.

Zbog toga je ovo pitanje više puta razmatrano od sudskih institucija i pravnih teoretičara, a sudska praksa je ukazala na određene protivrečnosti kod primene instituta zatezne kamate u uslovima visoke stope inflacije.

Ranije, pre donošenja Zakona o obligacionim odnosima, primjenjivano je načelno mišljenje Opšte sednice Vrhovnog suda Jugoslavije, broj 1/70 od 20.X 1970. godine, po kome je zatezna kamata na novčano potraživanje naknade štete tekla od narednog dana od dana kada je oštećeni pozvao dužnika da naknadi štetu, odnosno od narednog dana od dana kada je podneo tužbu kojom ostvaruje zahtev za naknadu štete.

Kasnije je bilo shvatanje da zatezna kamata na novčano potraživanje naknade novčane štete teče od dana donošenja prvostepene odluke kojom je određena visina naknade štete,

ukoliko oštećeni ne traži da se visina nakande odredi prema cenama koje su važile nekog drugog dana pre donošenja presude, u kom slučaju bi zatezna kamata tekla od tog dana. Ovo shvatanje je bilo izneto na XI zajedničkoj sednici saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda, održane 25.1.1979. godine, ali nije prihvaćeno, već je zauzet načelni stav, koji je donedavno i primenjivan u praksi sudova, da zatezne kamate na novčano potraživanje o naknadi nenovčane štete teku od trenutka štete.

Navedeni stav obrazlagan je razlozima: da docnja dužnika počinje da teče narednog dana od nastanka štete. Ako štetnik ne naknadi štetu tog dana, on pada u docnju. Zasnovana na docnji dužnika i zatezna kamata počinje da teče od istog trenutka kad i docnja. To znači da je i za zateznu kamatu merodavan dan nastanka štete; da naknada štete ne postaje veća usled pada kupovne moći novca, već ostaje ista, ostaje naknada iste štete.

Navedeni stav Zajedničke sednice, kako je već navedeno, primenjivan je do skoro, ali s obzirom na teškoće na koje su sudovi nailazili, uglavnom zbog velike inflacije zadnjih godina, taj stav je preispitan na XXXIII zajedničkoj sednici Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda, kada je 29. maja 1987. godine zauzet načelni stav koji je naveden u naslovu sentence.

Navedeni stav, dakle, rešava dve situacije. Prvu, koja se odnosi na slučajeve ako šteta nije otklonjena do donošenja sudske odluke i druga, ako je šteta otklonjena pre donošenja sudske odluke.

Odredbe člana 185. Zakona o obligacionim odnosima imaju u vidu štetu koja je nastala na stvarima, oštećenjem ili propašću, i obavezu odgovornog lica da uspostavi stanje koje je bilo pre nego je šteta nastala, odnosno ako to nije moguće-da štetu naknadi u novcu. Dakle, potraživanje oštećenog za oštećenu ili uništenu stvar ne predstavlja novčanu štetu, jer je osnovno pravilo pom. Člana da se uspostavi ranije stanje. Sud može dosuditi oštećenom i naknadu u novcu, ako on to izričito traži, ali će ga od takvog zahtjeva uvek odbiti "ako okolnosti datog slučaja opravdavaju uspostavljanje ranijeg stanja" (stav 4. Člana 185. ZOO).

Raspravljajući o šteti, odnosno obavezi odgovornog lica da uspostavi ranije stanje na oštećenoj stvari, ako to lice do donošenja sudske odluke ne naknadi štetu, sud visinu naknade štete određuje prema cenama u vreme donošenja sudske odluke (član 189. stav 2. ZOO). Dosuđujući naknadu štete prema cenama u vreme donošenja sudske odluke uspostavlja se pređašnje stanje, jer dosuđenim iznosom oštećeni može da popravi oštećenu stvar ili da kupi novu stvar. On tu ničim nije prikraćen, osim štete koju trpi zbog nekorišćenja stvari, koju može ostvariti dokazivanjem.

Prikraćivanje bi moglo biti kod dosuđene kamate jer je visina kamate u današnjim uslovima manja od stope inflacije, ali se to mora zanemariti jer se i kod naknade zbog neispunjenja novčane obaveze po članu 277. Zakona o obligacionim odnosima to pravilo primenjuje- da se od dana docnje plaća kamata po stopi koja se u mestu ispunjenja plaća na štedne uloge oročene bez utvrđene namene preko godinu dana.

Oštećeni ne može da izvlači korist na račun odgovornog lica. Članom 190. Zakona o obligacionim odnosima propisano je da će sud, uzimajući u obzir okolnosti koje su nastupile posle prouzrokovanja štete dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikova materijalna situacija dovede u ono stanje u kome bi se nalazila da nije bilo štetne radnje ili propuštanja. Zbog toga se ne može tražiti kamata na dosuđeni iznos štete od dana kada je šteta nastala, a ni od dana opomene, odnosno podnošenja tužbe, jer bi se u tom slučaju naknada dvostruko valorizovala i kroz cenu oštećene stvari u vreme donošenja sudske odluke i putem kamate od dana nastanka štete, u kom slučaju, ako bi spor trajao duže od godinu dana, samo kamata premašila iznos dosuđene naknade štete.

Nešto je druga situacija ako je oštećeni sam propravio stvar, ili kupio novu stvar ili je bio u mogućnosti da o svom trošku otkloni šttu, s obzirom i na njegovu obavezu da doprinese da šteta ne bude veća, a odgovorno lice mu nije nadoknadilo novčani iznos štete.

U takvoj situaciji, kada oštećeni sam otkloni štetu, naravno pre sudke odluke, šteta i dalje posotji, ali je ona sada izražena u novčanom obliku – izdatku koji je oštećeni imao za popravljenu ili novokupljenu stvar. Ona ne predstavlja više naturalnu već novčanu štetu, pa se na takve slučajeve imaju primeniti odredbe člana 394. Zaona o obligacionim odnosima, po kojima kad obaveza ima za predmet svotu novca, dužnik je dužan da isplati ona broj novčanih jedinica na koji obaveza glasi. Imajući to u vidu, na takve slučajeve – kada je u pitanju zatezna kamata, imaju se primeniti odredbe člana 277. Zakona o obligacionim odnosima. Dakle, mora se utvrditi vreme kada je dužnik pao u docnju, a to bi mogao biti dan kada je oštećeni otklonio štetu. Na taj način, isplatomnovčane štete otklonile bi se posledice štete, a zatezna kamata bi predstavljala iznos štete zbog nekoritšenja novca od dana docnje do dana isplate.

B. Zatezne kamate na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete

- 1. Zatezna kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od dana donošenja prvostepene presude kojom je naknada određena.**
- 2. Prilikom odlučivanja o visini pravične naknade sud će uzeti u obzir i vreme proteklo od nastanka štete do donošenja odluke, ako dužina čekanja na satisfkaciju i druge okolnosti slučaja do opravdavaju.**

O b r a z l o ž e n j e:

Dosadašnja sudska praksa je o zateznoj kamati na nematerijalnu štetu odlučivala u okviru načelnog stava broj 1/79 sa XI zajedničke sednice Saveznog suda, republičkih vrhovnih sudova, pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 25.1.1979. godi-ne (ZSO IV/1 tačka 1) koji glasi:

“Zatezne kamata na novčano potraživanje za naknadu nenovčane štete teku od trenutka nastanka štete”.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima (“Službeni list SFRJ”, br. 39/85, u nastavku: navela ZOO) izmenjen je i 1. stav člana 277. Koji je zakonsku zateznu kamatu, povisio od tadašnje kamate na štedne uloge na uvid (u praksi 75%) na

kamatu za nenamensko vezane štedne uloge na više od godinu dana, dakle, u praksi na zateznu kamatu u visini od 56-76% (u zavisnosti od pojedinih vremenskih razdoblja).

Barem te okolnosti i sve viši stepen inflacije od onog u vreme usvajanja citiranog načelnog stava, odnosno usvajanje ZOO (tj. 1978., odnosno 1979) zahtevaju ponovno proučavanje postavljenog problema.

Istina je, doduše, da se obaveza naknade štete smatra dospelom od trenutka nastanka štete (član 186 ZOO). Tim trenutkom je štetnik u obavezi da naknadi štetu, što, bez sumnje važi za njegovu obavezu naknade materijalne štete. Zato je citirana odredba člana 186. uvrštena u odeljak zakona sa naslovom Naknada materijalne štete (iznad člana 185. ZOO), takve i slične odredbe nema u odeljku o naknadi nematerijalne štete (član 199. Do 205. ZOO). Povezujuća odredba člana 205. da se određena pravila o materijalnoj šteti, odnosno naknadi za materijalnu štetu primenjuju i za nematerijalnu štetu ne pominje da bi se ranije citirano pravilo iz člana 186. o dospelosti obaveze naknade za materijalnu štetu primenjivalo i za nematerijalnu štetu.

Kao što možemo reći da se obaveza naknade smatra dospelom od trenutka nastanka štete, da, dakle, tim trenutkom nastaje štetnikova reparacijska obaveza, to ne možemo tvrditi barem ne doslovce za nematerijalnu štetu. Zbog same svoje prirode nematerijalna se šteta uopšte ne može reparirati – ni prilikom štetnog događaja, pa ni kasnije – nematerijalna šteta ostaje, samo se njeni učinci mogu smanjiti odgovarajućim oblikom sankcije, obično novčanom naknadnom kao satisfakcijom.

Obim takve satisfakcije, kao novčane obaveze u smislu člana 394. ZOO može biti poznat tek onda, kad je na pravno obvezujući način izražen u novcu, a to nikada ne može da bude već prilikom nastanka same štete. Pravična novčana naknada za nematerijalnu štetu prilikom prouzrokovanja štete zato još ne predstavlja novčanu obavezu kao glavnica (član 277. ZOO) izraženu brojem novčanih jedinica (tj. određenim brojem novčanih jedinica, a ne samo određivim brojem). Zato ni zatezna kamata po članu 277. ZOO ne može da teče dok taj broj novčanih jedinica još nije određen. Taj broj novčanih jedinica je, naime, određen (imenom: pravedna novčana naknada) tek presudom. Zato tek i već tim trenutkom počinje da teče kamata. Određivanje novčane naknade se obavlja prema prilikama u vreme zaključivanja glavne rasprave (zato je i njeno preispitivanje na žalbenom i revizijskom stepenu određivanje prema okolnostima u vreme suđenja na prvom stepenu).

Zato tek od presude prvostepenog suda teče zatezna kamata jer su u tom trenutku ispunjeni svi uslovi za tu posledicu dužnikove docnje- dospelost potraživanja naknade koja je nasutpila već onda, kad je šteta nastala, a određivanje naknade je dalo naknadi za nematerijalnu štetu značaj novčane obaveze u smislu člana 394. ZOO (“broj novčanih jedinica na koji glasi obaveza”).

Mogli bi kazati da satisfakcija za nematerijalnu štetu dobija svoj novčani izraz onda, kad je oštećeni opredeli u formi novčanog zahteva, tj. podnošenjem tužbe odnosno opomene i da mu od tada dalje teče zatezna kamata (na osnovu člana 324. stav 2. ZOO).

Ali problem koji nam je otvorio ponovno razmatranje načelnog stava broj 1/79 takvom solucijom ipak ne bi bio rešen: još uvek bi se prilikom odlučivanja pred prvostepenim sudom preplitale barem dva elementa: visina novčane naknade za pojedine vrste neimovinskih šteta prema stanju na dan odlučivanja (dakle, uključujući stepen inflacije) i zatezna kamata, narasla od podnošenja zahteva do tog dana. Svrha novleiranja 1. Stava člana 277. ZOO je, bez sumnje, bila u tome da se u slučaju docnje u što većoj meri isključi uticaj inflacije na realnu vrednost poveriočevog potraživanja, a ne da omogući poveriocu da dobije više nego što je bila realna vrednost njegovog potraživanja prilikom dospeća. Zato bi uvođenje zatezne kamate po srazmerno visokoj kamatnoj stopi za vreme do donošenja prvostepene sudske presude bilo u suprotnosti sa svrhom zbog koje je to pravo poveriocu priznato zakonom.

Po ranije opisanom stavu da zatezna kamata teče od trenutka presude prvostepenog suda nadalje do plaćanja, a ne ranije, dužnikova docnja da da oštećenom satisfakciju za prouzrokovanu nematerijalnu štetu ne bi bila pravno sankcionisana. Ali treba biti svestan da je ta docnja često, ili čak po pravilu značajan faktor. Za poverioca - oštećenog nije svejedno u kom vremenu će mu biti određena i plaćena pravična novčana naknada – ili srazmerno brzo nakon što novčano opredeli svoju štetu, ili tek nakon srazmerno duljeg vremena; možemo tvrditi da je to postalo pravilo s obzirom na sadašnje trajanje sudskih postupaka. To vreme čekanja oštećenog na određivanje i plaćanje naknade u biti predstavlja produženje njegovog štetnog stanja, stanje čekanja na novčanu satisfakciju.

Ako smo utvrdili da nema pravnog osnova za dosuđivanja zatezne kamate od štetnog događaja nadalje do sudskog određivanja, a sa druge strane, da u međuvremenu oštećeni pak može da trpi i po pravilu stvarno trpi, ukoliko nije odlučeno o nakndi srazmjerno brzo) određeno dodatno oštećenje (naravno uz pretpostavku da je obim njegove osnovne nematerijalne štete sve vreme jednak), mora ta okolnost, naime, dužina čekanja na određivanje novčane satisfakcije sa svim onim posledicama koje smo pomenuli ranije, uticati na visinu određivanja pravedne novčane naknade uvek, kad dužina čekanja na satisfakciju i druge okolnosti slučaja to opravdavaju.

Prilikom određivanja pravedne novčane naknade sud u skladu sa članom 200, ZOO uzima u obzir, osim obima pojedinih nematerijalnih šteta i drugih okolnosti, nabrojenih u tom članu, takođe i "svrhu" koja je u u tome da oštećeni dođe do satisfakcije što pre, a ima u vidu i to da naknada "ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom" (iz člana 200. stav 2.) Tu treba imati u vidu ne samo položaj oštećenog, odnosno njegov zahtev za naknadu, već i to, da vreme određivanja naknade s jedne strane ne sme da dovede oštećenog u nepovoljan položaj, a sa druge strane se ne sme za odgovorno lice stvarati neosnovana pogodnost, što bi pogodovalo težnjama koje nisu spojive sa prirodom i društvenom svrhom naknade za nematerijalnu štetu.

S obzirom na sve navedeno zajednička sednica Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda je 29. Maja 1987. godine u Bugojnu usvojili citirani načelni stav.

SUDSKE ODLUKE

- 1. Ugovaranje više stope zatezne kamate od stope propisane Zakonom o visini stope zatezne kamate je ništavo, te poverilac ima pravo samo na zateznu kamatu po propisanoj stopi. Prednje pravilo ne isključuje mogućnost poverioca da za vreme docnije, pored zatezne kamate, traži i naknadu štete po pravilima o odgovornosti za štetu, a na osnovu odredbe člana 278. stav 2. ZOO.**

Iz obrazloženja:

“Tužilac je predmetom tužbenog zahteva učinio obračun zatezne kamate zbog docnije tuženog u isplati cene za isporučenu robu, a po ugovoru o isporuci, transportu i preuzimanju prirodnog gasa, broj 498 od 29. decembra 1993. godine i aneksu tog ugovora od 1. maja 1994. godine. Tim ugovorom stranke su ugovorile kamatu za slučaj docnije u plaćanju u procentu koji je veći od visine stope zatezne kamate po Zakonu o visini stope zatezne kamate. Tužilac je izvršio obračun kamate po ugovorenim stopama i prvostepeni sud je tuženog obavezao da tužiocu isplati tako obračunatu kamatu po ugovorenim stopama. Drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu i odbio tužbeni zahtev za iznos od 77.155,79 dinara, sa kamatom, koji iznos predstavlja obračunati iznos kamata za vreme docnije u većem iznosu od obračunate kamate po Zakonu o visini stope zatezne kamate, odnosno u većem iznosu od 99.217,08 dinara. Pravilno je drugostepeni sud odlučio kada je preinačio prvostepenu presudu i odbio tužbeni zahtev tužioca za kamatu obračunatu za vreme docnije u većem iznosu od kamate obračunate po stopi iz Zakona o visini stope zatezne kamate. Naime, odredbe o zateznoj kamati iz člana 277. stav 1. ZOO su imperativne prirode, te stranke ne mogu za slučaj docnije ugovoriti veću stopu zatezne kamate od propisane stope u Zakonu o visini stope zatezne kamate. Prema tome, odredbe u ugovoru stranaka, kojima je ugovorena viša stopa zatezne kamate od propisane, su protivne zakonu i ništave, te zbog toga te odredbe ne proizvode pravno dejstvo. Dakle, tužilac neosnovano od tuženog potražuje zateznu kamatu po ugovorenim stopama koje su veće od stopa utvrđenih u Zakonu o visini stope zatezne kamate, pa je shodno tome pravilno drugostepeni sud odbio tužbeni zahtev tužioca za taj iznos. Imperativnost odredbe o visini stope zatezne kamate, ne utiče na pravo poverioca da od dužnika novčane obaveze za vreme docnije, pored zatezne kamate, traži i naknadu štete, po pravilima o odgovornosti za štetu, a na osnovu odredbe člana 278. stav 2. ZOO. Međutim, takav zahtev tužilac u ovoj parnici nije postavio, te o šteti i visini štete niži sudovi nisu mogli ni odlučivati.”

(Vrhovni sud Srbije, broj: P.Rev-382/97, od 25. 7. 1997. godine - Zbirka sudskih odluka, knjiga XXII, sveska I za 1997. godinu, Savezni sud, Beograd, 1998, odluka 57)

- 2. Kamata po ugovorenoj stopi teče i za vrijeme docnije dužnika, ako je viša od stope zatezne kamate, a iznos može preći glavnica duga. Stopu ugovorne kamate stranke slobodno ugovaraju, ali je sud ovlašćen da je ograniči, ako ocijeni da ima zelenaški karakter.**

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je našao da je ništava odredba člana 3. Ugovora od 28. 11. 1994. godine, kojom je na iznos zajma od 225.000 DEM ugovorena kamata po stopi od 10 odsto

mjesečno (zajam je dat na rok vraćanja od 30 dana), te da tužilac može zahtijevati samo kamatu određenu članovima 277. i 279. Zakona o obligacionim odnosima - ZOO, pri čemu prvostepeni sud pominje i član 401. ZOO. Zbog ovakvog stava odbio je da prizna punovažnost kasnijih sporazuma zaključenih radi ispunjenja ugovora o zajmu, te u pretežnom dijelu odbio tužbeni zahtjev (upravljen na plaćanje iznosa obračunatih kamata po ugovoru). Izloženi pravni stav se ne može prihvatiti u cjelini. Odredbe člana 277. ZOO se odnose na zateznu kamatu (koja se plaća u slučaju zakašnjenja sa ispunjenjem bilo koje novčane obaveze, po stopi koju određuje poseban zakon - za obaveze u devizama, po opšteprihvaćenom stanovištu sudske prakse, to je bila stopa koju su komercijalne banke u sjedištu povjerioca primjenjivale kod obračuna kamate na štedne uloge po viđenju te valute, ali je, počev od 1. 4. 1996. godine, prihvaćeno da se i na ove obaveze obračunava zatezna kamata po stopi određenoj Zakonom o visini stope zatezne kamate). U konkretnom slučaju zahtijeva se isplata ugovorne kamate koja teče i poslije padanja dužnika u docnju, ako je njena stopa viša od stope zatezne kamate, kako proizlazi iz odredaba člana 277. stav 2. ZOO (prije izmjena iz 1989. godine to je bio stav 3. pomenutog člana). Odredbama člana 399. ZOO (noveliranog 1985. godine) predviđeno je ograničavanje najviše ugovorene kamatne stope između pravnih lica posebnim zakonom, ali ovakav zakon nije donesen ni prije ni poslije sticanja nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Odredbama člana 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ", broj 57/89) brisane su odredbe člana 401. ZOO da kamata prestaje teći kada dostigne glavnicu. Iz navedenog slijedi da pravne osobe slobodno ugovaraju stopu ugovorne kamate, te da mogu zahtijevati kamatu po ovoj stopi i za vrijeme docnje dužnika, ali je sud ovlašten (zamjenjujući u tom pogledu zakonodavca) da ograniči ugovorenu stopu ako ocijeni da ima zelenaški karakter. Ovakva ocjena se mora oslanjati na odredbe člana 399. stav 3. ZOO, po kojima, ako je kamata ugovorena, a nije određena njena stopa, između pravnih osoba važi kamatna stopa koju banka ili druga bankarska organizacija ugovara za takvu ili sličnu vrstu poslova. Prvostepeni sud je, prema tome, morao utvrditi koju su stopu banke ugovarale u novembru 1994. godine za kratkoročne kredite sa rokom vraćanja od 30 dana, date u DEM, te ocijeniti da li ugovorena stopa značajnije odstupa od ove stope. Kako tužilac traži i kamatu za vrijeme docnje po ovoj stopi, prvostepeni sud mora utvrditi da li su se bankarske stope na ovu vrstu kredita mijenjale, tako što su bile niže, te, nakon takvog utvrđenja, morao je ocijeniti da li može tužiocu dosuditi i za svo vrijeme docnje kamatu po stopi od 10 odsto mjesečno ili za pojedine periode docnje, po nižoj koju mora precizno odrediti.

(Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: PŽ-107/97, od 21. 10. 1997. godine - Bilten VS FBiH, broj 1997/2, odluka broj 42, strana 29)

3. Odredbe Zakona o obveznim odnosima o zateznim kamatama prisilne su naravi.

Iz obrazloženja:

"U postupku je utvrđeno da tuženik duguje tužitelju prijepornu svotu po osnovi zateznih kamata. Revident nije u pravu kada smatra da nije dužan platiti te zatezne kamate, budući da su se stranke sporazumijele da u pravnim poslovima između njih neće biti obaveze plaćanja zateznih kamata. Odredba iz čl. 277. ZOO prisilne je naravi, pa se stranke u trgovačkim ugovorima ne mogu pravovaljano unaprijed odreći prava na zahtijevanje pla-

ćanja zatezne kamate. Dakle, takav sporazum, kada bi postojao, bio bi ništav. Pravovaljan bi bio samo sporazum o odricanju od zateznih kamata, koji bi bio sklopljen nakon što su te zatezne kamate koje bi bile predmet takovog sporazuma dospjele.

Odredbe o zateznim kamata prisilne su naravi, te im je svrha pojačanje ugovorne stege dužnika u ispunjenju novčane obveze, kako ne bi došlo do zakašnjenja s ispunjenjem novčane činidbe.”

(Vrhovni sud Republike Hrvatske, broj: Rev-20/00, od 23. 3. 2000. godine - Svijet osiguranja, 25. 2. 2002. godine)

4. Odredbe o zateznoj kamati su prinudne naravi i primjenjuju se i na potraživanja iz ugovora o bankarskom kreditu.

Iz obrazloženja:

Iz zaključenog ugovora o kratkoročnom kreditu, od 13. 5. 1998. godine, proizlazi da je tužitelj-banka kao davalac kredita odobrio tuženome, kao korisniku kredita, kratkoročni kredit u iznosu od 120.000 KM i da se korisnik kredita obavezao da će odobrena sredstva vratiti u roku od 30 dana sa ugovorenom (redovnom) kamatnom stopom od 2,3% mjesečno (27,6% godišnje), uz primjenu konformnog metoda obračuna, a, ukoliko korisnik kredita zapadne u docnju, da će na sva dospjela a neplaćena potraživanja platiti zateznu kamatu po Odluci tužitelja o visini zatezne kamate -ugovorena (zatezna) kamata.

U konkretnom slučaju stranke nisu mogle ugovoriti konformni metod obračuna i veću stopu zatezne kamate (ugovorena 5% mjesečno od 1. 8. 1998. godine do 1. 3. 1999. godine, a od tada 4% mjesečno do isplate - iz Odluke) od kamatne stope utvrđene Zakonom o visini stope zatezne kamate (“Službene novine FBiH”, broj 27/98) koja je bila (18% godišnje) propisana u tom periodu, niti je prvostepeni sud mogao po toj stopi dosuditi tužitelju tako ugovorenu zateznu kamatu, i to obračunatu po konformnom metodu. U smislu odredbe člana 277. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima (stav 3. prije novele iz 1989. godine) povjerilac može samo zahtijevati zateznu kamatu po stopi ugovorne (redovne) kamate, ako je ona viša od stope zatezne kamate jer su zakonske odredbe o stopi zatezne kamate prinudne naravi, pa nije dozvoljeno ugovarati ovu stopu (nije propisan izuzetak ni u odnosu na kreditno poslovanje banaka). U ovom slučaju, to znači da je tužitelj mogao zahtijevati zateznu kamatu samo po stopi od 27,6% godišnje, ali ne i po većoj, a obračun ne po konformnoj metodi jer se zatezna kamata, s obzirom na odredbe pomenutih propisa, ne obračunava po konformnoj metodi ako je rok docnje duži od godinu dana, kao što je ovdje.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: Pž-188/00, od 22. 5. 2001. godine - Bilten VS FBiH, broj 2001/1, odluka broj 34, strana 24)

5. Ne može se zahtijevati naknada štete u visini zakonske zatezne kamate od osobe koja je bila dužna da vlasniku preda dionice koje je emitovala strana banka.

Iz obrazloženja:

Nije, na osnovu do sada utvrđenih činjenica, na pravilnoj primjeni materijalnog prava zasnovana dosuđena obaveza isplate kamata, kao oblik naknade štete zbog neispunjenja obaveze predaje dionica. Zatezne kamate, po odredbama člana 277. Zakona o obligacionim odnosima, duguju se u slučaju zakašnjenja sa ispunjenjem novčanih obaveza (obaveza na isplatu pojedinih novčanih iznosa), a, u konkretnom slučaju, tuženi je morao da preda tužitelju samo paket vrijednosnih papira, na temelju kojih bi tužitelj, eventualno, mogao naplatiti određena novčana potraživanja (npr. dividende) od stranih banaka. Samo puštanje ove naplate zbog neblagovremene predaje dionica za tužitelja predstavlja štetu i ona se ne može ni djelimično izraziti u vidu zateznih kamata, koje su, počev od 1. 10. 1996. godine, određene u relativno visokim procentima od 28 i 18% godišnje (vjerovatno znatno višim od eventualnih dividendi). Prvostepeni sud je morao pozvati tužitelja da tužbeni zahtjev u ovom dijelu opredijeljeno postavi jer je moguće utvrditi da li bi i u kome iznosu imao dionica naplatiti potraživanja od emitenta u periodu na koji se odnosi tužba, odnosno da li je i koji iznos, po ovom osnovu, primio tuženi, a treba pripasti tužitelju.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: PŽ-134/00, od 29. 5. 2001. godine - Bilten VS FBiH, broj 2001/1, odluka broj 30, strana 22)